

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2012/29/EL,

25. oktoober 2012,

millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 82 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust ⁽¹⁾,võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust ⁽²⁾,toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ⁽³⁾

ning arvestades järgmist:

- (1) Liit on seadnud eesmärgiks säilitada ja arendada vabadsel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, mille nurgakivi on tsiviil- ja kriminaalalajades tehtavate kohtuotsuste vastastikune tunnustamine.
- (2) Liit on pühendunud kuriteoohvrite kaitsele ja sellealaste miinimumnõuete kehtestamisele ning nõukogu on võtnud vastu 15. märtsi 2001. aasta raamotsuse 2001/220/JSK (ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses) ⁽⁴⁾. Euroopa Ülemkogu 10.-11. detsembri 2009. aasta kohtumisel vastu võetud Stockholmi programmis (Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitse) ⁽⁵⁾ on komisjonil ja liikmesriikidel palutud uurida, kuidas täiustada kuriteoohvrite kaitset käsitlevaid õigusakte ja asjaomaseid praktilisi toetusmeetmeid, pöörates erilist tähelepanu kõigile ohvritele, sealhulgas prioriteedina terrorismiohvritele, ning toetades ja tunnustades neid.

- (3) Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artikli 82 lõikes 2 nähakse ette liikmesriikides kohaldatavate miinimumeeskirjade kehtestamine, et hõlbustada kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikust tunnustamist ning politsei- ja õiguskooostööd piiriülese mõõtmega kriminaalalajades, eelkõige seoses kuriteoohvrite õigustega.

- (4) Nõukogu märkis oma 10. juuni 2011. aasta resolutsioonis, milles käsitletakse tegevuskava ohvrite õiguste tugevdamiseks ja kaitseks, eriti kriminaalmenetluses ⁽⁶⁾ („Budapesti tegevuskava”), et liidu tasandil tuleks võtta meetmeid kuriteoohvrite õiguste tõhustamiseks ning nende toetamiseks ja kaitseks. Selleks, ja kooskõlas nimetatud resolutsiooniga, soovitakse käesoleva direktiiviga muuta ja täiendada raamotsuses 2001/220/JSK sätestatud põhimõtteid ning edendada oluliselt ohvrite kaitset kogu liidus, eelkõige kriminaalmenetluse raames.

- (5) Euroopa Parlamendi 26. novembri 2009. aasta resolutsioonis naistevastase vägivalla kaotamise kohta ⁽⁷⁾ kutsutakse liikmesriike üles täiustama naistevastase vägivalla kõigi vormide vastu võitlemist käsitlevaid õigusakte ja tegevuspõhimõtteid ning võitlema naistevastase vägivalla põhjustega, eelkõige ennetusmeetmete kaudu, ning kutsutakse liitu üles tagama kõigile vägivalla ohvritele õigust abile ja toetusele.

- (6) Oma 5. aprilli 2011. aasta resolutsioonis naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku prioriteetide ja põhijoonte kohta ⁽⁸⁾ on Euroopa Parlament esitanud strateegia naistevastase vägivalla, koduvägivalla ja naiste suguelundite moonutamise vastu võitlemise kohta soolise vägivalla vastaste tulevaste kriminaalõiguse valdkonna õigusaktide alusena, sealhulgas raamistik naistevastase vägivalla vastu võitlemiseks (poliitika, ennetamine, kaitse, süüdistuse esitamine, abistamine ja partnerlus), millele peab järgnema liidu tegevuskava. Rahvusvaheline reguleerimine selles valdkonnas hõlmab ÜRO 18. detsembril 1979. aastal vastu võetud konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (CEDAW), CEDAW komitee soovitusi ja otsuseid ning 7. aprillil 2011 vastu võetud Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja sellega võitlemise konventsiooni.

⁽¹⁾ ELT C 43, 15.2.2012, lk 39.⁽²⁾ ELT C 113, 18.4.2012, lk 56.⁽³⁾ Euroopa Parlamendi 12. septembri 2012. aasta seisukoht (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata) ja nõukogu 4. oktoobri 2012. aasta otsus.⁽⁴⁾ EÜT L 82, 22.3.2001, lk 1.⁽⁵⁾ ELT C 115, 4.5.2010, lk 1.⁽⁶⁾ ELT C 187, 28.6.2011, lk 1.⁽⁷⁾ ELT C 285 E, 21.10.2010, lk 53.⁽⁸⁾ ELT C 269 E, 2.10.2012, lk 26.

- (7) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiviga 2011/99/EL (Euroopa lähenemiskeelu kohta) ⁽¹⁾ kehtestatakse mehhanism kaitsemeetmete vastastikuseks tunnustamiseks liikmesriikidevahelistes kriminaalasjades. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiivis 2011/36/EL (milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset) ⁽²⁾ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivis 2011/93/EL (mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust) ⁽³⁾ käsitletakse muu hulgas inimkaubanduse, laste seksuaalse kuritarvitamise, ärakasutamise ja lasteporno ohvrite teatud kategooriate erilisi vajadusi.
- (8) Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuses 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta ⁽⁴⁾ tunnustatakse, et terrorism on liidu aluspõhimõtete, sealhulgas demokraatia põhimõtte üks tõsisemaid rikkumisi, ning kinnitatakse, et muu hulgas kujutab see endast ohtu inimõiguste vaba kasutamise põhimõtetele.
- (9) Kuritegu on tegu, millega rikutakse nii ühiskondlikke norme kui ka kuriteoohvri kui üksikisiku õigusi. Seetõttu tuleks kuriteoohvrid tunnustada ja kohelda austavalt, diskreetselt ning professionaalselt, ühelgi moel rassi, nahavärvi, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste eripärade, keeleoskuse, usu või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varandusliku seisu, sünnipära, puude, vanuse, soo, soolise eneseväljenduse, soolise identiteedi, seksuaalse sättumuse, elaniku staatuse või tervisliku seisundi alusel diskrimineerimata. Kõigis kokkupuudetes kriminaalmenetluse raames tegutseva pädeva asutusega ja ohvritega kokku puutuvate talitustega, nagu ohvriabiteenuste ja lepitava õigusemõistmise teenuste osutajatega, tuleks võtta arvesse kuriteoohvrite individuaalset olukorda ja esmavajadusi, vanust, sugu, võimalikku puuet ja küpsust, austades samas täielikult nende füüsilist, vaimset ja moraalselt puutumatust. Kuriteoohvrid tuleks kaitsta uuesti ja korduvalt ohvriks langemise ja hirmutamise ning kättemaksu eest, neile tuleks kuriteost taastumise hõlbustamiseks osutada asjakohaseid abiteenuseid ning neile tuleks tagada õiguskaitses kättesaadavus piisaval tasemel.
- (10) Käesolevas direktiivis ei käsitleta kuriteoohvrite liikmesriikide territooriumil elamise tingimusi. Liikmesriigid peaksid võtma vajalikud meetmed selleks, et tagada, et käesolevas direktiivis sätestatud õigusi ei muudeta sõltuvalt ohvri elaniku staatusest nende territooriumil ega ohvri kodakondsusest või rahvusest. Vastupidi, kuriteost teatamine ja kriminaalmenetluses osalemine ei anna mingeid õigusi seoses ohvri elanikustaatusesega.
- (11) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumnõuded. Liikmesriigid võivad käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kaitse kõrgem tase.
- (12) Käesolevas direktiivis sätestatud õigustega ei piirata kurjategija õigusi. Mõiste „kurjategija” osutab isikule, kes on kuriteos süüdi mõistetud. Samas osutab see käesoleva direktiivi tähenduses ka kahtlusalusele või süüdistatavale enne süü omaksvõtmist või süüdimõistmist, piiramata seejuures süütuse presumptsiooni kohaldamist.
- (13) Käesolevat direktiivi kohaldatakse liidus toime pandud kuritegude suhtes ning liidus toimuvate kriminaalmenetluste suhtes. Sellega antakse õigused üksnes selliste väljaspool liidu territooriumi toime pandud kuritegude ohvritele, mis on seotud liidus toimuva kriminaalmenetlusega. Väljaspool liitu asuvatele pädevatele asutustele, näiteks saatkondadele, esitatud kaebused ei too kaasa käesolevas direktiivis sätestatud kohustusi.
- (14) Käesoleva direktiivi kohaldamisel tuleb esikohale seada lapse huvid, nagu see on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja 20. novembril 1989. aastal vastu võetud ÜRO lapse õiguste konventsioonis. Lapsõhvreid tuleks käsitleda ja kohelda kui käesolevas direktiivis sätestatud õiguste täieõiguslikke omanikke ning neil peaks olema õigus teostada neid õigusi nii, et võetaks arvesse nende võimet kujundada oma arvamusi.
- (15) Käesoleva direktiivi kohaldamisel peaksid liikmesriigid tagama, et puudega ohvrid saaksid täielikult teostada käesolevas direktiivis sätestatud õigusi võrdsel alusel teistega, hõlbustades sealhulgas juurdepääsu valdustele, kus toimub kriminaalmenetlus, ning juurdepääsu teabele.
- (16) Terrorismiohvid on langenud selliste rünnakute ohvriks, mille lõppeesmärk on kahjustada ühiskonda. Seega võivad nad vajada erilist tähelepanu, tuge ja kaitset seoses nende vastu sooritatud kuriteo eripäraga. Terrorismiohvid võivad saada olulist üldsuse tähelepanu ning vajavad tihtipeale sotsiaalset tunnustust ja austavat kohtlemist ühiskonna poolt. Liikmesriigid peaksid seega pöörama terrorismiohvrite vajadustele erilist tähelepanu ning püüdma kaitsta nende väärikust ja turvalisust.

⁽¹⁾ ELT L 338, 21.12.2011, lk 2.

⁽²⁾ ELT L 101, 15.4.2011, lk 1.

⁽³⁾ ELT L 335, 17.12.2011, lk 1.

⁽⁴⁾ ELT L 164, 22.6.2002, lk 3.

- (17) Vägivald, mis on suunatud isiku vastu tema soo, soolise identiteedi või soolise väljendumise tõttu või mis mõjutab ebaproportsionaalselt teatud soost isikuid, loetakse sooliseks vägivallaks. Selle tulemusel võib ohver kannatada füüsilist, seksuaalset, emotsionaalset või psühholoogilist kahju või kanda majanduslikku kahju. Soolist vägivald loetakse diskrimineerimise vormiks ja ohvri põhivabaduste rikkumiseks ning see hõlmab vägivaldal lähisuhtes, seksuaalvägivaldal (sh vägistamine, seksuaalne väärkohtlemine ja ahistamine), inimkaubandust, orjust ning mitmesuguseid kahjulikke tavasid, nagu sundabielud, naiste suguelundite moonutamine ning n-õ aukuriteod. Soolise vägivalla ohvritest naised ja nende lapsed vajavad tihtipeale erilist tuge ja kaitset seoses uue või korduva ohvriks langemise suure ohuga või sellise vägivallaga seotud hirmutamise või kätemak-suga.
- (18) Kui vägivald ilmneb lähisuhtes, paneb vägivallateo toime isik, kes on ohvri praegune või endine abikaasa, partner või muu pereliige, sõltumata sellest, kas kurjategija on või on olnud ohvriiga samas leibkonnas. Selline vägivald võib hõlmata füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist või majanduslikku vägivaldal ja võib põhjustada füüsilist, vaimset või emotsionaalset kahju või majanduslikku kahju. Vägivald lähisuhtes on tõsine ja tihti varjatud sotsiaalne probleem, mis võib põhjustada tõsiste tagajärgedega süstemaatilisi psühholoogilisi ja füüsilisi traumasid, sest kurjategija on isik, keda ohver peaks saama usaldada. Lähisuhtes toime pandud vägivalla ohvrid võivad seega vajada erilisi kaitsemeetmeid. Seda liiki vägivald mõjutab naisi ebaproportsionaalselt ning olukord võib olla raskem, kui naine on kurjategijast majanduslikult, sotsiaalselt või elamisõigusega seoses sõltuv.
- (19) Isikut tuleks käsitada kuriteoohvrina sõltumata sellest, kas kurjategija on kindlaks tehtud, vahistatud, kohtu alla antud või süüdi mõistetud, ja sõltumata sellest, kas nende vahel on perekondlikud suhted või mitte. On võimalik, et kuriteo tagajärjel on kannatada saanud ka kuriteoohvri pereliikmed. Eelkõige võivad kuriteo tagajärjel kannatada sellise isiku pereliikmed, kelle surma kuritegu otseselt põhjustas. Käesoleva direktiiviga sätestatud kaitse peaks seetõttu laienema ka sellistele pereliikmetele, kes on kaudsed kuriteoohvrid. Liikmesriikidel peaks olema võimalik kehtestada kord, millega piiratakse nende pereliikmete arvu, kellele võivad laieneda käesoleva direktiiviga sätestatud õigused. Lapse puhul peaks lapsel endal või last esindaval vanemliku vastutuse kandjal olema lubatud teostada käesolevas direktiivis sätestatud õigusi, välja arvatud juhul, kui see ei vasta lapse parimatele huvidele. Käesolev direktiiv ei piira mingite selliste liikmesriigisisesete haldusmenetluste või toimingute kasutamist, millega kinnitatakse, et isik on kuriteoohver.
- (20) Kuriteoohvrite roll kriminaalõigussüsteemis ning nende võimalus aktiivselt kriminaalmenetluses osaleda on liikmesriigiti erinev ja sõltub riiklikust süsteemist ning on tingitud ühest või mitmest järgmisest kriteeriumist: kas riigi õigussüsteemis on sätestatud ohvri õiguslik staatus kriminaalmenetluse osalisena; kas ohvril on seadusjärgne kohustus kriminaalmenetluses aktiivselt osaleda, näiteks tunnistajana, ja/või kas kuriteoohvril on liikmesriigi õiguse alusel seadusjärgne õigus võtta aktiivselt osa kriminaalmenetlusest ja ta püüab seda teha, kui liikmesriigi õigussüsteemis ei ole sätestatud õiguslikku staatust kriminaalmenetluse osalisena. Liikmesriigid peaksid kindlaks määrama, millised neist olukordadest määravad kindlaks käesolevas direktiivis sätestatud õiguste kohaldamisala juhul, kui viidatakse ohvri rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis.
- (21) Kui pädevad asutused ning ohvriabi- ja lepitava õigusemõistmise teenuste osutajad annavad kuriteoohvrile teavet või nõustavad teda, tuleks teavet võimaluse korral esitada erinevate meediavormide vahendusel ohvrile arusaadaval viisil. Teavet ja nõu tuleks anda lihtsas ja arusaadavas sõnastuses. Samuti tuleks tagada, et kriminaalmenetluse käigus saadakse ohvrilt aru. Sellega seoses tuleks arvesse võtta, mis tasemel kuriteoohver valdab keelt, milles talle teavet antakse, tema vanust, küpsust, vaimseid ja emotsionaalseid võimeid, kirjaoskuse taset ja võimalikku vaimu- või füüsilist puuet. Eriliselt tuleks arvesse võtta selliseid raskusi arusaamisel või suhtlemisel, mis võivad olla seotud mingi puudega, näiteks kuulmis- või kõne defektiga. Samuti tuleks kriminaalmenetluse käigus arvesse võtta võimalikku asjaolu, et kuriteoohvri võime teavet edastada on piiratud.
- (22) Kaebuse esitamise hetke tuleks käesolevas direktiivis lugeda kriminaalmenetluse osaks. See peaks hõlmama ka olukordi, kus asutused alustavad ohvri suhtes toime pandud kuriteo tõttu *ex officio* kriminaalmenetlusi.
- (23) Teavet kulude hüvitamise kohta peaks pärast esimest kokkupuudet pädeva asutusega andma näiteks kulude hüvitamist käsitleval teabelehel, millel kirjeldatakse põhitingimusi. Liikmesriigid ei peaks olema kohustatud kriminaalmenetluse nii varajases etapis otsustama selle üle, kas kõnealune ohver vastab kulude hüvitamise tingimustele.

- (24) Kuriteost teatades peaksid ohvrid saada oma kaebuse kohta politseilt kirjaliku kinnituse, millele on märgitud kuriteo põhielemendid, nagu kuriteo liik, aeg ja koht, ning kuriteoga põhjustatud mis tahes kahju. See kinnitus peaks sisaldama toimiku numbrit ning kuriteost teatamise aega ja kohta, et seda saaks kasutada tõendina kuriteost teatamise kohta, näiteks seoses kindlustusnõuetega.
- (25) Ilma et see piiraks aegumistähtaegu käsitlevate eeskirjade kohaldamist, ei peaks kuriteost teatamisel toimuvad viivitused kättemaksu-, alandamis- või häbimärgistamis-hirmu tõttu põhjustama ohvri kaebuse vastuvõtmisest keeldumist.
- (26) Kuriteoohvrile antav teave peaks olema piisavalt üksikasjalik tagamaks, et ohvrise suhtutakse austusega, ning võimaldamaks tal teha teadlikke otsuseid kriminaalmenetluses osalemise kohta. Seetõttu on kuriteoohvri jaoks eriti oluline teave menetluse hetkeseisu kohta. Samuti on oluline teave, millele tuginedes saab kuriteoohver otsustada, kas taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist. Kui teisiti ei taotleta, peaks olema võimalik anda ohvrile teavet suuliselt või kirjalikult, sealhulgas elektrooniliste vahendite abil.
- (27) Ohvrile antav teave tuleks edastada ohvri poolt pädevale asutusele antud viimasele teadaolevale postiaadressile või elektroonilistele kontaktandmetele. Erandjuhtudel, näiteks seoses asjaga seotud ohvrite suure arvuga, peaks olema võimalik anda teavet pressi, pädeva asutuse ametliku veebilehekülje või muu samalaadse teabekanali kaudu.
- (28) Liikmesriikidel ei peaks olema teabe andmise kohustust, kui selle teabe avaldamine võiks mõjutada kohtuasja nõuetekohast menetlemist või kahjustaks kohtuasja menetlemist või isiku huve, kui nad leiavad, et see on vastuolus nende oluliste julgeolekuhuvidega.
- (29) Asjaomased pädevad asutused peaksid tagama, et ohvrid saavad ajakohastatud kontaktandmed teabevahetuseks oma kohtuasja teemal, välja arvatud juhul, kui ohver on avaldanud soovi sellist teavet mitte saada.
- (30) Viidet „otsusele” seoses õigusega saada teavet ning kirjalikku ja suulist tõlget tuleks käsitada vaid viitena süü tuvastamisele või kriminaalmenetluse lõpetamisele muul viisil. Sellise otsuse põhjendused tuleks kuriteoohvrile edastada kõnealust otsust sisaldava dokumendi koopiana või põhjenduste lühikokkuvõttena.
- (31) Õigus saada teavet ohvri suhtes toime pandud kuriteo kohta esitatud kaebusest tuleneva kohtuistungi toimumise aja ja koha kohta peaks kehtima ka teabele kohtuasjas tehtud otsuse edasikaebamisega seotud kohtuistungi toimumise aja ja koha kohta.
- (32) Kuriteoohvrile tuleks taotluse korral anda konkreetset teavet kurjategija vabastamise või põgenemise kohta vähemalt neil juhtudel, kui esineb kuriteoohvrile kahju tekitamise oht või kui kuriteoohvrile kahju tekitamise oht on kindlaks tehtud, välja arvatud juhul, kui on kindlaks tehtud oht, et selle teabe edastamine tekitaks kahju kurjategijale. Kui on kindlaks tehtud oht, et teatamise tulemusel tekitatakse kurjategijale kahju, peaks pädev asutus asjakohaseid toiminguid kindlaks määrares arvesse võtma kõiki teisi riske. Viide ohvrile kahju tekitamise kindlakstehtud ohule peaks hõlmama selliseid asjaolusid nagu kuriteo laad või raskusaste ja kättemaksu oht. Seetõttu ei tuleks seda kohaldada nende olukordade suhtes, kus on toimunud pisikuriteod ning ohvrile kahju tekitamise risk on väike.
- (33) Ohvrid peaksid saada teavet õiguse kohta otsus kurjategija vabastada edasi kaevata, kui selline õigus on liikmesriigi õiguses olemas.
- (34) Õigusemõistmine ei saa olla tõhus, kui kuriteoohver ei saa selgitada tema suhtes toime pandud kuriteo asjaolusid ega pädevale asutusele arusaadaval viisil tõendeid esitada. Sama oluline on tagada, et kuriteoohvrise suhtutakse austusega ja et tal on võimalik oma õigusi teostada. Seetõttu tuleks kuriteoohvri ülekuulamisel ja selleks, et võimaldada tema aktiivset osavõttu kohtuistungist, tagada alati tasuta suuline tõlge vastavalt kuriteoohvri rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis. Kriminaalmenetluse muudes aspektides võib vajadus suulise ja kirjaliku tõlke järele varieeruda sõltuvalt konkreetsetest küsimustest, kuriteoohvri rollist asjaomases kriminaalõigussüsteemis ja sellest, mil määral ta kriminaalmenetluses osaleb ja millised eriohused tal on. Sellistel juhtudel tuleb suuline ja kirjalik tõlge tagada ainult ulatuses, mis on vajalik kuriteoohvrile tema õiguste teostamiseks.

- (35) Ohvril peaks olema võimalus vaidlustada liikmesriigi menetlusõiguse kohaselt otsus, mille kohaselt ei ole suuline või kirjalik tõlge vajalik. See õigus ei tähenda, et liikmesriigid oleksid kohustatud looma eraldi mehhanismi või kaebuste esitamise menetluse, mille kaudu sellist otsust võib edasi kaevata, ja see ei peaks tarbetult kriminaalmenetlust pikendama. Otsuse kehtiva riikliku menetluse kohasest sisemisest läbivaatamisest peaks piisama.
- (36) Asjaolu, et ohver räägib ainult vähe levinud keelt, ei peaks iseenesest olema aluseks otsusele, et suuline või kirjalik tõlge pikendaks tarbetult kriminaalmenetlust.
- (37) Abiteenused peaksid olema kättesaadavad alates hetkest, mil pädevad asutused ohvrist teada saavad, ja kogu kriminaalmenetluse kestel ning asjakohase ajavahemiku jooksul pärast menetlust vastavalt ohvri vajadustele ja käesolevas direktiivis sätestatud õigustele. Ohvriabiteenuseid tuleks osutada eri viisidel, ilma ülemääraste formaalsusteta ja piisavalt suure piirkonnas üle liikmesriigi, et kõigil kuriteoohvritel oleks teenustele juurdepääs. Ohvrid, kes on kannatanud olulist kahju seoses kuriteo raskusega, võivad vajada spetsialiseeritud abiteenuseid.
- (38) Eriti haavatavad isikud või need, kes leiavad ennast olukorrast, kus neil on eriti suur risk kahju kanda, näiteks isikud, kes kannatavad lähisuhetes korduvat vägivalda, soolise vägivalda ohvrid või isikud, kes langevad muud liiki kuritegude ohvriks liikmesriigis, kus nad ei ole kodanikud ega elanikud, peaksid saama spetsialisti abi ja õiguskaitset. Spetsialisti abiteenused peaksid põhinema ühtsel ja suunatud lähenemisviisil, milles tuleks eelkõige arvesse võtta ohvrite erivajadusi, kuriteo tagajärjel kannatatud kahju raskust, samuti suhet ohvrite, kurjategijate, laste ja nende laiema sotsiaalse keskkonna vahel. Ohvri jaoks kuriteo tagajärjel saadud võimalikust kahjust ja traumast taastumise ning nende ületamise toetamisel olulist rolli mängivate talituste ja nende personali peamine ülesanne peaks olema ohvrite teavitamine nende käesolevas direktiivis sätestatud õigustest, et nad saaksid teha otsuseid toetavas keskkonnas, kus neid koheldakse väarikalt, austavalt ja peenetundeliselt. Selliste spetsialisti abiteenuste poolt pakutava abi liigid võivad hõlmata varjupaiga või turvalise eluaseme pakkumist, kiireloomulise meditsiiniabi pakkumist, suunamist meditsiinilisele ja kohtumeditiinilisele läbivaatusele tõendite saamiseks vägistamise ja seksuaalse väärkohtlemise korral, lühi- ja pikaajalist psühholoogilist nõustamist, traumaabi, õigusnõustamist, õiguslast kaitset ning eriteenuseid lastele kui otsestele või kaudsetele ohvritele.
- (39) Ohvriabiteenistustelt ei saa nõuda, et nad pakuksid ise laiaulatuslikke spetsiaalseid ja professionaalseid erialaseid teenuseid. Vajaduse korral peaksid ohvriabiteenistused toetama ohvrid olemasolevate professionaalsete abiteenuste pakkujate (näiteks psühholoogide) poole pöördumisel.
- (40) Kuigi abiteenuste osutamine ei tohiks sõltuda sellest, kas kuriteoohver esitab kuriteokaebuse pädevale asutusele, nagu politsei, on sellistel asutustel tihti parimad võimalused teavitada kuriteoohvrid abiteenuste olemasolust. Seetõttu soovitatakse liikmesriikidel luua sobivad tingimused kuriteoohvrite suunamiseks ohvriabiteenuste osutajate juurde, tagades muu hulgas, et võimalik oleks järgida andmekaitseõudeid ja et neid järgitakse. Korduvat suunamist tuleks vältida.
- (41) Kuriteoohvrite õigust anda selgitusi tuleks pidada tagatuks ka juhul, kui nad võivad anda ütlusi või selgitusi kirjalikus vormis.
- (42) Lapsohvri õigust anda kriminaalmenetluses ütlusi ei tohiks välistada vaid selle põhjal, et ohver on laps, või ohvri vanuse põhjal.
- (43) Õigust taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist tuleks pidada viitavaks otsustele, mille on teinud prokurörid, uurimist teostavad kohtunikud või õiguskaitseasutused, näiteks politseiametnikud, kuid mitte kohtute poolt tehtud otsuste suhtes. Kui kriminaal- asja menetlemisest loobumise otsus vaadatakse läbi, peaks otsuse läbi vaatama algse otsuse teinud isikust või asutusest erinev isik või asutus, välja arvatud juhul, kui esialgse kriminaalmenetlusest loobumise otsuse tegi kõrgeim prokuratuuriasutus, kelle otsus ei kuulu läbivaatamisele; sel juhul võib läbivaatajaks olla seesama asutus. Õigus taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist ei puuduta erimenetlusi, nagu menetlused parlamendi- või valitsuseliikmete vastu seoses nende ametiseisundi kasutamisega.

- (44) Kriminaalmenetluse lõpetamise otsus peaks hõlmama olukordi, kus prokurör otsustab süüdistusest loobuda või menetlust mitte jätkata.
- (45) Prokuröri otsus, mille tulemuseks on asja kohtuväline lahendamine ja mis seega kriminaalmenetluse lõpetab, välistab kuriteoohvri õiguse taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist üksnes juhul, kui sellise lahendiga kehtestatakse hoiatus või kohustus.
- (46) Lepitava õigusemõistmise teenused, nagu lepitus ohvri ja kurjategija vahel, pere ja lähikondlaste nõustamine ja kogukondlik karistuse määramine, võivad olla kuriteoohvrile suureks abiks, kuid selliste teenuste osutamisel on vaja kaitsemeetmeid, et ära hoida uut või korduvat ohvriks langemist ja hirmutamist. Selliste teenuste osutamisel tuleks eelkõige arvesse võtta kuriteoohvri huve ja vajadusi, leevendada talle osaks saanud kahju ja vältida edasise kahju tekkimist. Asja suunamisel lepitava õigusemõistmise teenuse juurde ja lepitava õigusemõistmise menetluse läbiviimisel tuleks arvesse võtta selliseid asjaolusid nagu kuriteo laad ja raskus, järgnenud trauma raskus, ohvri füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise puutumatus korduv rikkumine, jõudude ebavõrdsus kuriteoohvri ja kurjategija vahel, kuriteoohvri vanus, küpsus ja vaimsed võimed, mis võivad piirata või vähendada tema võimet teadlikult otsustada ja võivad osutada takistuseks tema jaoks positiivse tulemuse saavutamisel. Lepitava õigusemõistmise menetlus peaks üldiselt jääma konfidentsiaalseks, välja arvatud juhul, kui pooled teistsiti kokku lepivad, või juhul, kui see on liikmesriigi õigusaktide kohaselt vajalik ülekaaluka avaliku huvi tõttu. Teatavad tegurid, nagu lepitava õigusemõistmise protsessi jooksul tehtud ähvardused või sooritatud mis tahes vägivallateod, võidakse avaliku huvi tõttu tunnistada avalikustamist vajavateks.
- (47) Kuriteoohvritel ei peaks kriminaalmenetluses osalemisega seoses kulusid tekkima. Liikmesriigid peaksid olema kohustatud hüvitama üksnes kuriteoohvri vajalikud kulusid, mis kaasnesid nende kriminaalmenetluses osalemisega, kuid neil ei peaks olema kohustust hüvitada kuriteoohvrile õiguskulusid. Liikmesriikidel peaks olema võimalik määrata liikmesriigi õigusega kindlaks kulude hüvitamise tingimused, nagu hüvitise nõudmise tähtpäevad, päevarahade ja reisikulude standardmäärad ning saamata jäänud tulude hüvitamise maksimumsummad ühe päeva kohta. Õigust saada kriminaalmenetluses kulude eest hüvitist ei tohiks seostada olukorraga, kus kuriteoohver teeb kuriteo kohta avalduse. Kulud tuleks katta üksnes selles ulatuses, mis on seotud kuriteoohvri kohustusega või pädevate asutuste poolt talle esitatud nõudega kriminaalmenetluses isiklikult ja aktiivselt osaleda.
- (48) Vara, mida saab tagastada ja mis on kriminaalmenetluse käigus arestitud, tuleks kuriteoohvrile tagastada võimalikult kiiresti, välja arvatud erakorraliste asjaolude puhul, nagu omandiõiguse vaidlustamine, ebaseaduslik valdus või ebaseaduslik vara. Õigus vara tagastamisele ei tohiks piirata selle õiguspärasest kinnipidamist muude menetlustoimingute läbiviimise eesmärgil.
- (49) Õigust kurjategijalt hüvitise saamise otsusele ja asjakohast kohaldatavat menetlust tuleks kohaldada ka ohvrile, kes elavad muus liikmesriigis kui liikmesriik, kus kuritegu toime pandi.
- (50) Käesolevas direktiivis sätestatud kaebuste edastamise kohustus ei tohiks mõjutada liikmesriikide pädevust menetlust algatada ning see ei piira nõukogu 30. novembri 2009. aasta raamotsuses 2009/948/JSK (kohtualluvuskonfliktide vältimise ja lahendamise kohta kriminaalmenetluses)⁽¹⁾ sätestatud kohtualluvuse kollisiooninormide kohaldamist, sealhulgas teabe vahetamise kohta.
- (51) Kui ohver on lahkunud kuriteo toime panemise liikmesriigist, ei peaks see liikmesriik enam olema kohustatud pakkuma abi, tuge ja kaitset, välja arvatud seoses sellega, mis on otseselt seotud selle riigi poolt kõnealuse kuriteo suhtes läbi viidava kriminaalmenetlusega, nagu erikaitsemeetmed kohtumenetluse ajal. Ohvri elukohaliikmesriik peaks pakkuma abi, tuge ja kaitset, mida ohver vajab taastumiseks.
- (52) Ohvrile ja nende pereliikmete turvalisuse ja väärrikuse kaitsmiseks uue või korduva ohvriks langemise ning kättemaksu ja hirmutamise eest peaksid olema kättesaadavad sellised meetmed nagu ajutine kohtumäärus või lähenemiskeeld.

⁽¹⁾ ELT L 328, 15.12.2009, lk 42.

- (53) Ohtu, et kurjategija paneb ohvri suhtes toime uue ja korduva kuriteo, hirmutab teda või maksab talle kätte, ja ohtu, et kriminaalmenetluses osalemine toob kaasa edasise ohvriks langemise, tuleks vähendada, koordineerides menetlust nii, et kuriteoohvreid koheldakse austusega ja et neil tekiks usaldus ametiasutuste vastu. Kuriteoohvri kontaktid pädevate asutustega peaksid olema võimalikult sujuvad ja ohver ei peaks õiguskaitseasutustega suhtlema rohkem kui menetluse jaoks absoluutselt vajalik, näiteks tuleks küsitlemised videosalvestada ja lubada kasutada videosalvestisi kohtus. Õigusala töötajatel peaks olema võimalik kasutada mitmesuguseid eri meetmeid, et vältida kohtumenetluse ajal kuriteoohvrile stressi tekitamist, eelkõige sellist, mis tekib silmside tagajärjel kurjategija, tema perekonna, temaga seotud isikute või üldsuse esindajatega. Selleks tuleks julgustada liikmesriike kehtestama eriti kohtuhoonetes ja politseijaoskondades teostatavaid ja praktilisi meetmeid, et seal oleks võimalik sisse seada sellised mugavusteenused nagu kuriteoohvritele eraldi sissepääsud ja ooteruumid. Lisaks peaksid liikmesriigid, nii palju kui võimalik, kavandama kriminaalmenetlust nii, et kokkupuudet ohvri ja tema pereliikmete ning kurjategija vahel välditaks, näiteks kutsudes ohvrid ja kurjategijad kohtuistungitele erinevatel aegadel.
- (54) Kuriteoohvri eraelu puutumatus kaitse võib olla tõhusaks abinõuks uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksmise ärahoidmisel; selle saavutamiseks võib kasutada erinevaid meetmeid, sealhulgas kuriteoohvri isikut ja asukohta käsitleva teabe mitteavaldamist või sellise teabe piiratud avaldamist. Eraelu puutumatus kaitse on eriti oluline lapsohvrite puhul, hõlmates sealhulgas nime mitteavaldamist. Siiski võib esineda olukordi, kus näiteks lapse röövimise koha avalikustamine või isegi laiaulatuslik avaldamine võib lapse jaoks erandlikult kasulik olla. Ohvrite ja nende pereliikmete eraelu ning kujutiste kaitseks võetud meetmed peaksid alati olema kooskõlas õigusega õiglasele kohtumõistmisele ja sõnavabadusega, nagu neid on tunnustatud vastavalt Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklitega 6 ja 10.
- (55) Mõni ohver on kriminaalmenetluse ajal eriti suures uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksmise ohus. On võimalik, et selline oht tuleneb ohvri isikuomadustest, kuriteo laadist ja asjaoludest. Neid ohte saab tõhusalt kindlaks teha ainult individuaalse hindamisega, mis tuleks esimesel võimalusel läbi viia. Selline hindamine tuleks läbi viia kõigi ohvrite puhul, et kindlaks teha, kas neid ohustab uus ja korduv ohvriks langemine, hirmutamine ja kättemaksmine ning milliseid erilisi kaitsemeetmeid nad vajavad.
- (56) Individuaalse hindamise puhul tuleks arvesse võtta selliseid ohvri isikuomadusi nagu vanus, sugu ja sooline identiteet või väljendumine, tervislik seisund, puue, elaniku staatus, suhtlemisraskused, suhe kurjategijaga või sõltumine temast, eelnev kokkupuutumine kuritegevusega. Arvesse tuleks võtta ka kuriteo laadi ja asjaolusid, näiteks kas tegemist on vihakuriteoga, eelarvamuskuriteoga või kuriteoga, mis on toime pandud diskrimineerimise ajendil, seksuaalvägivallaga või vägivallaga lähisuhtes, kus kurjategija oli kontrollivas seisundis, kas ohver elab kõrge kuritegevuse tasemega või kuritegelike jõukude kontrollitavas piirkonnas, ning asjaolu, et ohvri päritolu-riik ei ole liikmesriik, kus kuritegu toime pandi.
- (57) Inimkaubanduse, terrorismi, organiseeritud kuritegevuse, lähisuhtes toimuva vägivalla, seksuaalvägivalla, seksuaalse ärakasutamise, soolise vägivalla ja vihakuritegude ohvrid ning puudega ohvrid ja lapsohvrid kogevad tihti uut või korduvat ohvriks langemist, hirmutamist ja kättemaksu. Erilist tähelepanu tuleks pöörata hindamisele, kas selliseid ohvreid ohustab selline ohvriks langemine, hirmutamine ja kättemaks ning peaks saama kindlalt eeldada, et need ohvrid saavad erilistest kaitsemeetmetest kasu.
- (58) Kui on kindlaks tehtud, et kuriteoohver kuulub uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu ees kaitsetute kuriteoohvrite hulka, tuleks talle kriminaalmenetluse ajal pakkuda asjakohaseid kaitsemeetmeid. Selliste meetmete täpne laad tuleks kindlaks määrata individuaalse hindamise tulemusel, võttes arvesse ohvri soove. Selliste meetmete ulatus tuleks kindlaks määrata ilma, et see piiraks kaitse õigusi, ja kooskõlas kohtu kaalutusõigust käsitlevate eeskirjadega. Kui kuriteoohver väljendab muret ja hirmu seoses kriminaalmenetlusega, peaks see olema kaitsemeetmete kohaldamise üle otsustamisel määrava tähtsusega.
- (59) Esmased operatiivvajadused ja piirangud võivad muuta võimatuks näiteks selle tagamise, et ohvrit küsitleb alati üks ja sama politseiametnik; selliste piirangute näideteks on haigus, rasedus- ja sünnituspuhkus või vanemapuhkus. Lisaks võivad küsitlemiseks spetsiaalselt ette nähtud ruumid olla hõivatud remondi vms tõttu. Selliste operatiiv- või praktiliste piirangute korral võib olla võimatu pakkuda ohvritele erikohtlemist.

- (60) Kui vastavalt käesolevale direktiivile tuleks lapsele määrata eestkostja või esindaja, siis võib neid ülesandeid täita sama isik või juriidiline isik, institutsioon või asutus.
- (61) Kriminaalmenetluse kaasatud ametnikud, kes võivad tõenäoliselt ohvritega isiklikult kokku puutuda, peaksid pääsema ligi asjakohasele sissejuhatavale ja jätkukoolitusele ja seda saama tasemel, mis on nende ohvritega kokkupuutumise seisukohast asjakohane, et nad oleksid võimelised kindlaks tegema ohvreid ja nende vajadusi ning kohtlema neid austaval, diskreetsel, professionaalsel ja mittediskrimineerival viisil. Isikud, kes osalevad tõenäoliselt ohvrite eriliste kaitsevajaduste ja vajalike erikaitsemeetmete väljaselgitamiseks korraldatavas individuaalses hindamises, peaksid saama eriväljaõpet sellise hindamise läbiviimise kohta. Liikmesriigid peaksid tagama politsei- ja kohtuasutuste töötajate asjakohase väljaõppe. Samuti tuleks toetada juristide, prokuröride ja kohtunike ning ohvriabi ja lepitava õigusemõistmise teenuste osutajate väljaõpet. See nõue peaks hõlmama väljaõpet konkreetsete talituste kohta, kuhu ohvrid tuleks suunata, või erikoolitust, kui nende töö on suunatud erivajadustega ohvritele, ja vajaduse korral asjakohast psühholoogilist väljaõpet. Kui see on asjakohane, peaks koolitustel pöörama tähelepanu sooküsimustele. Liikmesriikide koolitusala tegevust tuleks täiendada Budapesti tegevuskava kohaselt suunistega, soovistustega ja parimate tavade vahetamisega.
- (62) Liikmesriigid peaksid ergutama kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevust ja tegema nendega tihedat koostööd, sealhulgas tunnustatud ja aktiivsete valitsusväliste organisatsioonidega, kes töötavad kuriteoohvritega, eeskätt poliitiliste algatuste koostamisel, teavitus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniates ning teadus- ja haridusprogrammides, koolituste korraldamisel ning kuriteoohvritele suunatud abiteenuste ja kaitsemeetmete mõju järelevalvel ja hindamisel. Selleks, et kuriteoohvrid saaksid piisavalt abi, tuge ja kaitset, peaksid riiklikud teenistused töötama koordineeritult ja osalema kõigil haldustasanditel – liidu, riigi, piirkonna ja kohalikul tasandil. Ohvritel tuleks aidata leida pädevad asutused ja nende poole pöörduda, et vältida korduvat suunamist. Liikmesriigid peaksid kaaluma ühtse kontaktpunkti või nn ühe akna süsteemi, kus käsitletakse kriminaalmenetluse kaasatud ohvri mitmeid vajadusi, sealhulgas vajadust saada teavet, abi, tuge, kaitset ja hüvitist.
- (63) Selleks, et julgustada ja toetada kuritegudest teatamist ning võimaldada ohvritel väljuda korduva ohvrustamise ringist, on oluline, et ohvritele on kättesaadavad usaldusväärsed abiteenused ning et pädevad asutused oleksid valmis reageerima ohvrite kuriteoteadetele austaval, peenetundelisel, professionaalsel ja mittediskrimineerival viisil. See võib suurendada ohvrite usaldust liikmesriigi kriminaalõigussüsteemi vastu ja vähendada teatamata kuritegude arvu. Õigusala töötajad, kes võivad tõenäoliselt saada ohvritelt kuritegude kohta kaebusi, peaksid olema läbinud asjakohase väljaõppe kuritegudest teatamise toetamiseks, ning kasutusele tuleks võtta meetmed, mis võimaldavad kuritegudest teatamist kolmandate isikute, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonide poolt. Kaebuste esitamiseks peaks olema võimalik kasutada selliseid kommunikatsioonitehnoloogiaid nagu e-post, videosalvestised ja internetipõhised elektroonilised ankeedid.
- (64) Käesoleva direktiiviga hõlmatud ohvrite õiguste alal peetakse poliitikakujundamise oluliseks osaks süstemaatilist ja piisavat statistiliste andmete kogumist. Selleks, et hõlbustada käesoleva direktiivi kohaldamist, peaksid liikmeriigid edastama komisjonile asjakohased andmed, mis on seotud kuriteoohvrite käsitlevate liikmesriigi menetluste kohaldamisega, sealhulgas vähemalt teatatud kuritegude arv, laad ja raskus ning kui sellised andmed on olemas, siis ohvrite arv, nende vanus ja sugu. Asjaomased statistilised andmed võivad sisaldada kohtuandmeid, mis on talletatud kohtuasutuste või õiguskaitseorganite poolt, ning vastavalt võimalustele haldusandmeid, mis on koostatud tervishoiu- ja sotsiaalteenistuste, riiklike ja valitsusväliste ohvriabi ja lepitava õigusemõistmise teenuste osutajate ja muude organisatsioonide poolt, kes töötavad kuriteoohvritega. Kohtuandmed võivad sisaldada teavet teatatud kuritegude kohta, juhtumite arvu kohta, mille puhul on läbi viidud uurimine, ja nende isikute arvu kohta, kelle suhtes on läbi viidud kohtumenetlus ning tehtud süüdimõistev otsus. Teenustepõhised haldusandmed võivad vastavalt võimalustele sisaldada andmeid selle kohta, kuidas ohvrid kasutavad valitsusasutuste ning riiklike ja eraõiguslike abiorganisatsioonide osutatud teenuseid, näiteks selliste ohvrite arvu, kelle politsei on suunanud ohvriabiteenistustesse, kes taotleavad, kes saavad või ei saa abi või lepitava õigusemõistmise teenuseid.
- (65) Käesoleva direktiivi eesmärk on muuta ja laiendada raamotsust 2001/220/JSK. Kuna raamotsuses tehtavate sisuliste muudatuste arv on suur, tuleks kõnealune raamotsus selguse huvides tervikuna asendada nende liikmesriikide osas, kes osalevad käesoleva direktiivi vastuvõtmises.

(66) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige soovitakse direktiiviga edendada õigust inimväärikusele, õigust elule, õigust kehalisele ja vaimsele puutumatusse, vabadusele ja turvalisusele, õigust era- ja perekonnaelu austamisele, õigust omandile, mittediskrimineerimise põhimõtet, naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtet, lapse, eakate ja puudega inimeste õigusi ning õigust õiglasele kohtulikule arutamisele.

(67) Kuna käesoleva direktiivi eesmärki, nimelt kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuete kehtestamist, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada ning selle ulatuse ja võimaliku toime tõttu on seda parem saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.

(68) Käesoleva direktiivi rakendamisel töödeldavaid isikuandmeid tuleks kaitsta vastavalt nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsusele 2008/977/JSK (kriminaalasjades tehtava politsei- ja õiguslase koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta) ⁽¹⁾ ja vastavalt põhimõtetele, mis on sätestatud Euroopa Nõukogu 28. jaanuari 1981. aasta konventsioonis üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel, mille on ratifitseerinud kõik liikmesriigid.

(69) Käesolev direktiiv ei mõjuta muude liidu õigusaktide kaugemale ulatuvaid sätteid, milles käsitletakse teatavate kuriteoohvrite liikide, näiteks inimkaubanduse, laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno ohvrite erivajadusi sihipärasemalt ja põhjalikumalt.

(70) ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 3 kohaselt on kõnealused liikmesriigid teatanud oma soovist osaleda käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ja kohaldamisel.

(71) ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 22 (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav.

(72) Euroopa andmekaitseinspektor esitas 17. oktoobril 2011 arvamuse, ⁽²⁾ mis põhineb Euroopa Parlamendi ja

nõukogu 18. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 45/2001 (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta) ⁽³⁾ artikli 41 lõikel 2,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

1. PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Eesmärgid

1. Käesoleva direktiivi eesmärk on tagada, et kuriteoohvrid saavad asjakohast teavet, tuge ja kaitset ning et neil on võimalik osaleda kriminaalmenetluses.

Liikmesriigid tagavad, et ohvrite staatust tunnustatakse ning et neisse suhtutakse austavalt, diskreetselt, isikupära arvestades, professionaalselt ning mittediskrimineerivalt kõigis kokkupuudetes ohvriabiteenuseid ja lepitava õigusemõistmise teenuseid osutavate asutuste ning kõikide kriminaalmenetluse raames tegutsevate pädevate asutustega. Käesoleva direktiiviga sätestatud õigused kehtivad ohvritele ilma nende vahel diskrimineerimata, kaasa arvatud seoses nende elanikustaatusega.

2. Liikmesriigid tagavad, et lapsohvrite puhul võetakse käesoleva direktiivi kohaldamisel arvesse esmajärjekorras lapse parimaid huve ja neid hinnatakse individuaalselt. Alati kasutatakse lapsesõbralikku lähenemisviisi, võttes vajalikul määral arvesse lapse vanust, küpsust ning arvamusi, vajadusi ja muresid. Last ja tema suhtes vanemliku vastutuse kandjat või muud seadusjärgset esindajat, kui selline on olemas, teavitatakse meetmetest või õigustest, mis on konkreetselt lapsele suunatud.

Artikkel 2

Mõisted

1. Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „kuriteoohver” –

i) füüsiline isik, kes on kannatanud kahju, sealhulgas füüsilist, vaimset või emotsionaalset kahju, või kannud varalist kahju, mille on otseselt põhjustanud kuritegu;

ii) sellise isiku pereliige, kelle surma kuritegu otseselt põhjustas, ja kes on selle isiku surma tagajärjel kahju kannatanud;

⁽¹⁾ ELT L 350, 30.12.2008, lk 60.

⁽²⁾ ELT C 35, 9.2.2012, lk 10.

⁽³⁾ EÜT L 8, 12.1.2001, lk 1.

- b) „pereliige” – kuriteoohvri abikaasa; isik, kes elab koos ohvriga püsivalt ja pidevalt ühises majapidamises, olles temaga kindlas ja lähedases suhtes; ohvri lähisugulased, õed-vennad ja ülalpeetavad;
- c) „laps” – alla 18 aasta vanune isik;
- d) „lepitav õigusemõistmine” – mis tahes protsess, mis võimaldab ohvril ja kurjategijal oma vabal tahtel aktiivselt osaleda kuriteost tingitud probleemide lahendamises, kasutades erapooletu kolmanda isiku abi.

2. Liikmesriigid võivad kehtestada menetlusi, et

- a) iga juhtumi konkreetseid asjaolusid arvestades piirata nende pereliikmete arvu, kes võivad käesoleva direktiiviga sätestatud õigustele tugineda, ning
- b) lõike 1 punkti a alapunkti ii puhul määrata kindlaks, millistel pereliikmetel on käesoleva direktiiviga sätestatud õiguste teostamisel eesõigus.

2. PEATÜKK

TEAVITAMINE JA ABITEENUSED

Artikkel 3

Õigus mõista ja olla mõistetud

1. Liikmesriigid võtavad asjakohaseid meetmeid, et aidata kuriteoohvritel saada pädevatest asutustest aru alates esimesest kokkupuutest ja kõigi vajalike edasiste kontaktide puhul, mis neil on pädevate asutustega seoses kriminaalmenetlusega, sealhulgas aru saada teabest, mida nimetatud asutused annavad, ja aidata pädevatel asutustel kuriteoohvritest aru saada.

2. Liikmesriigid tagavad, et suhtlus kuriteoohvritega toimub lihtsas ja arusaadavas keeles, suuliselt või kirjalikult. Sellise suhtluse puhul võetakse arvesse ohvri isikuomadusi, sealhulgas puuet, mis võivad mõjutada nende võimet aru saada või teha ennast arusaadavaks.

3. Kui ohver vajab kuriteo mõju tõttu abi, et saada aru või teha ennast arusaadavaks, lubavad liikmesriigid, et ohvrit saadab esimesel kokkupuutel pädeva asutusega tema poolt valitud isik, välja arvatud juhul, kui see on ohvri huvidega vastuolus või mõjutaks menetluse käiku.

Artikkel 4

Õigus saada teavet alates esimesest kokkupuutest pädeva asutusega

1. Selleks, et kuriteoohvrid saaksid kasutada oma käesolevas direktiivis sätestatud õigusi, tagavad liikmesriigid, et kuriteoohvritele antakse põhjendamatute viivitusteta alates esimesest kokkupuutest pädeva asutusega järgmist teavet:

- a) teave selle kohta, milliseid abiteenuseid võib kuriteoohver saada ja kelle poole pöörduda, kaasa arvatud vajaduse korral asjakohane teave juurdepääsu kohta meditsiinilisele toele, eriarstide toele, sealhulgas psühholoogilisele toele, ja alternatiivsele majutusele;
- b) teave kuriteokaebuse esitamise menetluste kohta ja selle kohta, milline on kuriteoohvri roll seoses selliste menetlustega;
- c) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel kuriteoohvritele kaitset (sealhulgas kaitsemeetmeid) pakutakse;
- d) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel võib saada õigusnõustamist, tasuta õigusabi ja mis tahes muud liiki nõustamist;
- e) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel kuriteoohvritel on võimalik saada hüvitist;
- f) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel on kuriteoohvritel õigus saada suulise ja kirjaliku tõlke teenust;
- g) kui nad elavad liikmesriigis, mis on erinev liikmesriigist, kus kuritegu toime pandi, siis teave erimeetmete, menetluste või korralduste kohta, mis on kättesaadavad, et kaitsta kuriteoohvrite huve liikmesriigis, kus toimub esimene kokkupuude pädeva asutusega;
- h) teave kõikide kättesaadavate kaebuste esitamise menetluste kohta juhul, kui kriminaalmenetluse raames tegutsev pädev asutus ei austa kuriteoohvri õigusi;
- i) kontaktandmed, kuhu pöörduda teabe vahetamiseks enda suhtes toime pandud kuriteo menetlemise kohta;
- j) teave kättesaadavate lepitava õigusemõistmise teenuste kohta;
- k) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel võidakse hüvitada kulusid, mis tekivad kuriteoohvri osalemisest kriminaalmenetluses.

2. Lõikes 1 osutatud teabe ulatus või üksikasjad võivad olenevalt ohvri konkreetsetest vajadustest ja isiklikest asjaoludest ning kuriteo liigist või laadist olla mitmesugused. Täiendavaid üksikasju võidakse esitada ka hilisemates etappides, olenevalt ohvri vajadustest ja selle teabe asjakohasusest menetluse eri staadiumides.

Artikkel 5

Kuriteoohvri õigus kuriteokaebuse esitamisel

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver saab liikmesriigis pädevale asutusele esitatud ametliku kuriteokaebuse kättesaamise kohta kirjaliku kinnituse, milles on esitatud kuriteoga seotud põhilised elemendid.

2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvritel, kes soovivad esitada kuriteo kohta kaebuse ja kes ei räägi või ei mõista pädeva asutuse kasutatavat keelt, lubatakse esitada kaebus keeles, millest nad aru saavad, või saada vajalikku keeleabi.

3. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver, kes ei räägi või ei mõista pädeva asutuse kasutatavat keelt, saab taotluse korral tasuta lõikes 1 sätestatud kirjaliku kinnituse tõlke sellises keeles, millest ta aru saab.

Artikkel 6

Õigus saada teavet enda suhtes toime pandud kuriteo menetlemise kohta

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrid teavitatakse tarbetu viivitusega nende õigusest saada kuriteoohvri suhtes toime pandud kuriteo kohta algatatud kriminaalmenetluse kohta järgmist teavet ja et neile antakse taotluse korral sellist teavet:

- a) otsus uurimist mitte algatada või see lõpetada või kurjategija suhtes kriminaalmenetlusest loobuda;
- b) kurjategija suhtes peetava kohtuistungi toimumise aeg ja koht ning talle esitatud süüdistuste laad.

2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrid teavitatakse kooskõlas nende rolliga asjaomases kriminaalõigussüsteemis tarbetu viivitusega nende õigusest saada kuriteo kohta esitatud kaebuse tagajärjel algatatud kriminaalmenetluse kohta järgmist teavet ja et neile antakse taotluse korral sellist teavet:

- a) kohtuasjas tehtud lõplik otsus;
- b) teave, mis võimaldab kuriteoohvril olla kursis kriminaalmenetluse käiguga, välja arvatud erandjuhtudel, kus selline teavitamine võib kohtuasja nõuetekohast käsitlemist negatiivselt mõjutada.

3. Lõike 1 punkti a ja lõike 2 punkti a kohaselt esitatud teave peab sisaldama kõnealuse otsuse põhjendusi või põhjenduste kokkuvõtet, välja arvatud vandekohtu otsuse puhul või otsuse puhul, mille põhjendused on konfidentsiaalsed, kui liikmesriigi õiguse kohaselt põhjendusi ei esitata.

4. Ohvri soov saada või mitte saada teavet on pädevale asutusele siduv, välja arvatud juhul, kui seda teavet antakse

ohvri õiguse tõttu osaleda aktiivselt kriminaalmenetluses. Liikmesriigid võimaldavad ohvritel muuta oma soovi igal ajal, ja võtavad nimetatud muutmist seejärel arvesse.

5. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile pakutakse võimalust, et teda põhjendamatute viivitusteta teavitatakse, kui teda puudutava kuriteo eest vahistatud, kohtu alla antud või karistust kandev isik vabastatakse või põgeneb kinnipidamiskohast. Lisaks tagavad liikmesriigid, et ohvrid teavitatakse kurjategija vabastamise või põgenemise korral nende kaitseks võetud asjakohastest meetmetest.

6. Lõikes 5 sätestatud teave edastatakse taotluse korral kuriteoohvrile vähemalt neil juhtudel, kui on oht või on kindlaks tehtud oht, et neile tekitatakse kahju, välja arvatud juhul, kui on kindlaks tehtud oht, et selle teabe edastamine tekitaks kahju kurjategijale.

Artikkel 7

Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele

1. Liikmesriigid tagavad, et vastavalt kuriteoohvrite rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis võimaldatakse ohvritele, kes ei räägi või ei mõista asjaomases kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, taotluse korral tasuta suuline tõlge vähemalt kriminaalmenetluse ajal uurimisasutustes ja kohtutes läbiviidava küsitlemise või ülekuulamise, sh politsei poolt küsitlemise ajal, ning et kuriteoohvritele tagatakse suuline tõlge aktiivseks osalemiseks kohtuistungitel ja kõigil vajalikel vaheistungitel.

2. Ilma et see piiraks kaitse õigusi ja kooskõlas kohtu kaalutusõigust käsitlevate eeskirjadega võidakse kasutada sellist kommunikatsioonitehnoloogiat nagu videokonferents, telefon või internet, välja arvatud juhul, kui tõlgi füüsiline kohalviibimine on vajalik selleks, et kuriteoohver saaks oma õigusi täielikult teostada või menetlusest aru saada.

3. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvritele, kes ei räägi või ei mõista asjaomases kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, võimaldatakse nende sellekohase taotluse korral vastavalt kuriteoohvrite rollile asjaomase kriminaalõigussüsteemi kriminaalmenetluses tasuta kirjalik tõlge kuriteoohvritele arusaadavasse keelde sellest teabest, mis on neile oluline oma õiguste teostamiseks kriminaalmenetluses, sellises ulatuses, kui see teave ohvritele kättesaadavaks tehakse. Nimetatud teabe tõlge hõlmab vähemalt nende suhtes toime pandud kuriteoga seotud kriminaalmenetluse lõpetamise otsuse, ja kuriteoohvri taotlusel kõnealuse otsuse põhjendused või nende lühikokkuvõtte, välja arvatud vandekohtu otsuste puhul või otsuste puhul, mille põhjendused on konfidentsiaalsed, kui liikmesriigi õiguse kohaselt põhjendusi ei esitata.

4. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrid, kellel on vastavalt artikli 6 lõike 1 punktile b õigus saada teavet kohtuistungis aja ja koha kohta ja kes ei saa pädeva asutuse keelest aru, saavad sellekohase taotluse korral selle teabe tõlke, millele neil õigus on.

5. Ohvrid võivad esitada põhjendatud taotluse dokumendi oluliseks tunnistamiseks. Ei nõuta selliste oluliste dokumentide lõikude tõlkimist, mis ei ole asjakohased selleks, et võimaldada ohvril osaleda aktiivselt kriminaalmenetluses.

6. Piiramata lõigetes 1 ja 3 sätestatud üldeeskirju võib kirjaliku tõlke asemel teha käesolevas artiklis viidatud oluliste dokumentide suulise tõlke või suulise kokkuvõtte tingimusel, et niisuguse suulise tõlke või suulise kokkuvõttega ei mõjutata menetluse õiglust.

7. Liikmesriigid tagavad, et pädev asutus hindab, kas ohver vajab suulist või kirjalikku tõlget, nagu on sätestatud lõigetes 1 ja 3. Kuriteoohvrid võivad vaidlustada otsuse suulist või kirjalikku tõlget mitte pakkuda. Menetluseeskirjad sellise vaidlustamise korral määratakse kindlaks liikmesriigi õigusega.

8. Suuline ja kirjalik tõlge ning käesoleva artikli alusel suulise ja kirjaliku tõlke pakkumisest keeldumise otsuse vaidlustamise läbivaatamine ei tohi kriminaalmenetlust tarbetult pikendada.

Artikkel 8

Õigus ohvriabiteenustele

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvritel on vastavalt nende vajadustele enne kriminaalmenetlust, selle ajal ja asjakohase ajavahemiku jooksul pärast seda juurdepääs tasuta konfidentsiaalsetele ohvriabiteenustele. Pereliikmetele antakse juurdepääs ohvriabiteenustele vastavalt nende vajadustele ning vastavalt ohvri suhtes toime pandud kuriteo tagajärjel kannatanud kahju suurusele.

2. Liikmesriigid hõlbustavad kuriteoohvrite suunamist ohvriabiteenistustesse kuriteokaebuse vastu võtnud pädeva asutuse ja muude asjaomaste asutuste poolt.

3. Liikmesriigid võtavad meetmeid, et luua tasuta ja konfidentsiaalsed spetsialiseeritud abiteenistused lisaks üldistele ohvriabiteenistustele või nende koostisosana, või võimaldades ohvrite

tugiorganisatsioonidel pöörduda sellist spetsialisti abi pakkuvate spetsialiseeritud asutuste poole. Ohvritel on kooskõlas nende erivajadustega juurdepääs sellistele teenustele ning pereliikmetel on juurdepääs vastavalt nende erivajadustele ja kahju suurusele, mida nad on seoses kuriteoohvri vastu toime pandud kuriteoga kannatanud.

4. Ohvriabiteenistused ja spetsialisti abiteenistused võib asutada riiklike või valitsusväliste organisatsioonidena ning nende korraldus võib põhineda kutselisel või vabatahtlikul alusel.

5. Liikmesriigid tagavad, et juurdepääs ohvriabiteenistustele ei sõltu sellest, kas kuriteoohver esitab pädevale asutusele kuriteo kohta ametliku kaebuse.

Artikkel 9

Ohvriabiteenistuste pakutav abi

1. Artikli 8 lõikes 1 osutatud ohvriabiteenistused pakuvad vähemalt järgmist:

a) kuriteoohvrite õigustele juurdepääsuga seotud teave, nõustamine ja tugi, sealhulgas seoses sellega, kuidas taotleda riiklikku hüvitist kuriteoga tekitatud kahju eest, ja seoses kuriteoohvri rolliga kriminaalmenetluses, kaasa arvatud kohtuistungitel osalemiseks ettevalmistumisega;

b) teave asjakohaste spetsialiseeritud olemasolevate ohvriabiteenistuste kohta või ohvri suunamine otse selliste ohvriabiteenistuste juurde;

c) emotsionaalne ja võimaluse korral psühholoogiline tugi;

d) kuriteo tagajärjel tekkinud rahaliste ja praktiliste küsimustega seotud nõustamine;

e) kui muud avaliku või erasektori teenistused seda ei paku, siis nõustamine uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise või kättemaksu ohu kohta.

2. Liikmesriigid julgustavad ohvriabiteenistusi pöörama erilist tähelepanu selliste kuriteoohvrite erivajadustele, kes on kannatanud olulist kahju seoses kuriteo raskusega.

3. Kui muud avaliku või erasektori teenistused seda ei paku, siis loovad ja pakuvad artikli 8 lõikes 3 nimetatud spetsialiseeritud abiteenistused vähemalt järgmist:

- a) varjupaigad või muu asjakohane ajutine majutus kuriteoohvritele, kes vajavad turvalist asukohta seoses kättemaksu, uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu otsese ohuga;
- b) suunatud ja integreeritud abiteenused erivajadustega ohvritele, nagu seksuaalvägivalla ohvrid, soolise vägivalla ohvrid ja lähisuhetes toime pandud vägivalla ohvrid, sealhulgas traumaabi ja nõustamine.

3. PEATÜKK

KRIMINAALMENETLUSES OSALEMINE

Artikkel 10

Õigus anda selgitusi

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver võib kriminaalmenetluse käigus anda ütlusi ja esitada tõendeid. Kui ütlusi annab lapsohver, võetakse vajalikul määral arvesse lapse vanust ja küpsust.
2. Kord, mille kohaselt ohvrid võivad kriminaalmenetluse ajal ütlusi anda ja tõendeid esitada, määratakse kindlaks liikmesriigi õigusega.

Artikkel 11

Õigused kriminaalmenetlusest loobumise otsuse korral

1. Liikmesriigid tagavad, et vastavalt kuriteoohvrite rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis on kuriteoohvri õigus menetlusest loobumise otsuse läbivaatamisele. Sellise läbivaatamise kord määratakse kindlaks liikmesriigi õigusega.
2. Kui siseriikliku õiguse kohaselt määratakse kuriteoohvri roll asjaomases kriminaalõigussüsteemis kindlaks alles pärast seda, kui võetakse vastu otsus algatada kurjategija suhtes menetlus, tagab liikmesriik, et vähemalt raskete kuritegude ohvritel on õigus kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamisele. Sellise läbivaatamise kord määratakse kindlaks siseriikliku õigusega.
3. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvreid teavitatakse tarbetu viivitusega nende õigusest saada piisavalt teavet, et otsustada, kas taotleda kriminaalmenetlusest loobumise otsuse läbivaatamist, ja et neile antakse soovi korral sellist teavet.
4. Kui kriminaalmenetlusest loobumise otsuse tegi kõrgeim prokuratuuriasutus, kelle otsust ei saa siseriikliku õiguse kohaselt läbi vaadata, võib läbivaatamise teostada seesama asutus.

5. Lõikeid 1, 3 ja 4 ei kohaldata prokuröri otsuse suhtes kriminaalmenetlusest loobuda, kui sellise otsuse tulemuseks on asja kohtuväline lahendamine ja kui see on siseriiklikus õiguses sätestatud.

Artikkel 12

Õigus tagatistele seoses lepitava õigusemõistmise teenustega

1. Liikmesriigid võtavad meetmeid kuriteoohvri kaitseks uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu eest lepitava õigusemõistmise teenuste osutamisel, kui selliseid teenuseid kasutatakse. Selliste meetmetega tagatakse, et kuriteoohvriks, kes otsustab osaleda lepitava õigusemõistmise protsessis, on juurdepääs turvalistele ja pädevatele lepitava õigusemõistmise teenustele, mis hõlmavad vähemalt järgmisi tingimusi:

- a) lepitava õigusemõistmise teenuseid kasutatakse ainult juhul, kui see on kuriteoohvri huvides, võttes arvesse turvakaalutlusi, ning kuriteoohvri vabal ja teadlikul nõusolekul, mille võib igal ajal tagasi võtta;
 - b) enne, kui kuriteoohver nõustub osalema lepitava õigusemõistmise protsessis, antakse talle kogu erapooletu teave protsessi, selle võimalike tulemuste ja võimaliku kokkuleppe rakendamise järelevalve korra kohta;
 - c) kurjategija on peamised süüteo asjaolud omaks võtnud;
 - d) kokkuleppe sõlmimine on vabatahtlik ja kokkulepet võib kriminaalmenetluse jätkumisel arvesse võtta;
 - e) lepitava õigusemõistmise protsessi käigus toimuv arutelu, mis ei toimu avalikult, on konfidentsiaalne ja seda ei avaldata hiljem, välja arvatud poolte nõusolekul või juhul, kui see on liikmesriigi õigusaktide kohaselt vajalik ülekaaluka avaliku huvi tõttu.
2. Liikmesriigid hõlbustavad selliste meetmete võtmiseks sobivate juhtumite suunamist lepitava õigusemõistmise teenuste osutajate juurde, kaasa arvatud sellise suunamise tingimuste kohta menetluste või suuniste kehtestamise teel.

Artikkel 13

Õigus tasuta õigusabile

Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvriks on juurdepääs tasuta õigusabile, juhul kui ta on kriminaalmenetluse osaline. Tingimused või kord, mille alusel tasuta õigusabi ohvritele kättesaadavaks tehakse, kehtestatakse liikmesriigi õigusega.

*Artikkel 14***Õigus kulude hüvitamisele**

Liikmesriigid tagavad kriminaalmenetluses osalevatele kuriteoohvritele võimaluse taotleda kriminaalmenetluses aktiivse osalemise tagajärjel kantud kulude hüvitamist vastavalt nende rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis. Tingimused ja kord, mille alusel ohvritele kulused hüvitatakse, kehtestatakse liikmesriigi õigusega.

*Artikkel 15***Õigus vara tagastamisele**

Liikmesriigid tagavad, et kriminaalmenetluse käigus arestitud vara, mida on võimalik tagastada, tagastatakse ohvrile pädeva asutuse otsuse alusel viivitamata, kui selle kinnipidamine ei ole kriminaalmenetluse jaoks vajalik. Tingimused ja kord, mille alusel ohvritele selline vara tagastatakse, kehtestatakse liikmesriigi õigusega.

*Artikkel 16***Õigus kurjategijalt hüvitise saamise otsusele kriminaalmenetluse käigus**

1. Liikmesriigid tagavad, et kriminaalmenetluse käigus on kuriteoohvritel õigus saada mõistliku aja jooksul otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta, välja arvatud juhtudel, kui liikmesriigi õiguses on sätestatud, et selline otsus tehakse muude kohtumenetluste käigus.

2. Liikmesriigid edendavad meetmeid, mille abil ärgitatakse kurjategijaid kuriteoohvritele kahju piisavalt hüvitama.

*Artikkel 17***Teises liikmesriigis elava kuriteoohvri õigused**

1. Liikmesriigid tagavad, et nende pädevad asutused saavad võtta asjakohaseid meetmeid vähendamaks riskusi, mis tekivad eelkõige menetluse läbiviimise osas, kui kuriteoohver ei ole selle liikmesriigi elanik, kus kuritegu toime pandi. Selleks peaksid selle liikmesriigi ametiasutused, kus kuritegu toime pandi, eelkõige suutma järgmist:

- a) võtta kuriteoohvri ütlused viivitamata pärast seda, kui kuriteokaebus on esitatud pädevale asutusele;
- b) nii palju kui võimalik rakendada välisriigis elava kuriteoohvri ärakuulamiseks videokonverentsi ja telefonikonverentsi käsitlevaid sätteid, mis on sätestatud 29. mai 2000. aasta Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist vastastikust õigusabi kriminaalasjades käsitleva konventsiooniga ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ EÜT C 197, 12.7.2000, lk 3.

2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriigis toime pandud kuriteo ohver, kes ei ela selles liikmesriigis, võib esitada kuriteokaebuse oma elukohaliikmesriigi pädevale asutusele, kui ta ei saanud seda teha liikmesriigis, kus kuritegu toime pandi, või kui ta ei soovinud seda teha kuriteo puhul, mis on selle liikmesriigi siseriikliku õiguse kohaselt määratletud kui raske kuritegu.

3. Liikmesriigid tagavad, et pädev asutus, kellele kuriteoohver kaebuse esitab, edastab selle viivitamata selle liikmesriigi pädevale asutusele, kus kuritegu toime pandi, kui selles liikmesriigis, kus kaebus esitati, ei ole menetluse algatamise pädevust veel teostatud.

4. PEATÜKK

KURITEOOHVRITE KAITSE JA ERILISTE KAITSEVAJADUSTEGA KURITEOOHVRITE TUNNUSTAMINE*Artikkel 18***Õigus kaitsele**

Ilma et see piiraks kaitse õigusi, tagavad liikmesriigid, et kuriteoohvri ja tema pereliikmete turvalisuse kaitseks on kättesaadavad meetmed, millega neid kaitstakse uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu eest, sealhulgas kuriteoohvri psüühilise, emotsionaalse või psühholoogilise traumeerimise ohu eest ja nende väärkuse kaitsmiseks ülekuulamise ja tunnistuse andmise ajal. Vajaduse korral võivad sellised meetmed hõlmata ka siseriikliku õigusega kehtestatud korda kuriteoohvrite ja nende pereliikmete füüsiliseks kaitsmiseks.

*Artikkel 19***Õigus vältida kokkupuudet kuriteoohvri ja kurjategija vahel**

1. Liikmesriigid loovad sellised tingimused, mis on vajalikud kuriteoohvrite ja vajaduse korral nende pereliikmete ning kurjategija vahelise kokkupuute vältimiseks ruumides, kus kriminaalmenetlus läbi viiakse, välja arvatud juhul, kui kriminaalmenetluses on sellised kontaktid nõutavad.

2. Liikmesriigid tagavad, et uutes kohtuhoonetes on ohvrite jaoks eraldi ooteruumid.

*Artikkel 20***Kuriteoohvri õigus saada kriminaaluurimise ajal kaitset**

Ilma et see piiraks kaitse õigusi ja kooskõlas kohtu kaalutlusõigust käsitlevate eeskirjadega tagavad liikmesriigid, et kriminaaluurimise ajal

- a) kuriteoohvrite küsitlemine viiakse läbi põhjendamatute viivitusteta pärast seda, kui pädevale asutusele on esitatud kuriteokaebus;
- b) kuriteoohvrit küsitletakse võimalikult vähe kordi ja küsitlusi korraldatakse ainult juhul, kui see on kriminaaluurimise eesmärgil vältimatult vajalik;

- c) ohvrit võib saata tema seaduslik esindaja ja tema poolt valitud isik, kui ei ole tehtud põhjendatud otsust, mis seda keelab;
- d) meditsiinilisi läbivaatusi vähendatakse miinimumini ja neid tehakse ainult juhul, kui see on kriminaalmenetluse eesmärgil vältimatult vajalik.

Artikkel 21

Õigus eraelu kaitsele

1. Liikmesriigid tagavad, et pädevad asutused saavad kriminaalmenetluse ajal võtta asjakohaseid meetmeid kuriteoohvri ja tema pereliikmete eraelu (sealhulgas artiklis 22 sätestatud individuaalse hindamise juures arvesse võetud kuriteoohvri isikuomaduste) ja kujutiste kaitseks. Lisaks tagavad liikmesriigid, et pädevad asutused saavad võtta kõik meetmed selleks, et vältida sellise teabe avalikku levitamist, mis võib põhjustada lapsohvri isiku kindlakstegemise.

2. Kuriteoohvrite eraelu, isikupuutumatus ja isikuandmete kaitseks soovivad liikmesriigid meedia esindajatel seoses sõna- ja teabevabadusega ning meedia vabaduse ja pluralismiga järgida eneseregulatsioonimeetmeid.

Artikkel 22

Kuriteoohvrite individuaalne hindamine eriliste kaitsevajaduste väljaselgitamiseks

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrite puhul viiakse kooskõlas liikmesriigi õigusaktides sätestatud menetlustega õigel ajal läbi individuaalne hindamine, et kindlaks teha erilised kaitsevajadused ning see, kas ja mil määral nad saaksid kriminaalmenetluse käigus kasu artiklites 23 ja 24 sätestatud erimeetmetest seoses sellega, et nad on uue ja korduva ohvriks lange-mise, hirmutamise ja kättemaksu suhtes eriti haavatavad.

2. Individuaalsel hindamisel võetakse eelkõige arvesse

a) kuriteoohvri isikuomadusi;

b) kuriteo liiki või laadi ning

c) kuriteo asjaolusid.

3. Individuaalse hindamise raames pööratakse erilist tähelepanu kuriteoohvritele, kes on kannatanud olulist kahju seoses kuriteo raskusega, kuriteoohvritele, kelle suhtes on toime pandud eelarvamuskuritegu või kuritegu, mis on toime pandud diskrimineerimise ajendil ja mis võib olulisel määral olla seotud nende isikuomadustega, ja kuriteoohvritele, kelle suhe

kurjategijaga ja sõltuvus temast muudab nad eriti haavatavaks; terrorismi-, organiseeritud kuritegevuse, inimkaubanduse, soolise vägivalda, lähisuhetes toime pandud vägivalda, seksuaalvägivalda või seksuaalse ärakasutamise ja vihakuritegude ohvritele ning puudega ohvritele.

4. Käesoleva direktiivi kohaldamisel peetakse lapsohvreid eriliste kaitsevajadustega ohvriteks, kuna nad on haavatavad uue ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu suhtes. Selleks, et teha kindlaks, kas ja mil määral tuleks neile kohaldada artiklites 23 ja 24 sätestatud erimeetmeid, viiakse lapsohvrite suhtes läbi käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud individuaalne hindamine.

5. Individuaalse hindamise ulatust võib kohandada vastavalt kuriteo raskusastmele ja ohvrile tekitatud ilmsele kahjule.

6. Kuriteoohvrid kaasatakse tihedalt individuaalsesse hindamisse ja selle läbiviimisel võetakse arvesse nende soove, sealhulgas juhul, kui nad ei soovi artiklites 23 ja 24 sätestatud erimeetmete kohaldamist.

7. Kui asjaolud, mis moodustavad individuaalse hindamise aluse, on oluliselt muutunud, tagavad liikmesriigid, et hindamist uuendatakse kogu kriminaalmenetluse vältel.

Artikkel 23

Eriliste kaitsevajadustega kuriteoohvrite õigus saada kriminaalmenetluse ajal kaitset

1. Ilma et see piiraks kaitse õigusi ja kooskõlas kohtu kaalutusõigust käsitlevate eeskirjadega tagavad liikmesriigid, et eriliste kaitsevajadustega kuriteoohvrid, kellele kohaldatakse artikli 22 lõikes 1 sätestatud individuaalse hindamise tulemusel kindlaks tehtud erimeetmeid, võivad kasutada käesoleva artikli lõigetes 2 ja 3 sätestatud meetmeid. Individuaalse hindamise järel ette nähtud erimeedet võidakse mitte kättesaadavaks teha, kui operatiiv- ja praktilised piirangud muudavad selle võimatuks või kui ohvrit on vaja kiiresti küsitleda, ilma milleta kannataks kahju ohver või teine isik või takistatakse menetluse käiku.

2. Artikli 22 lõike 1 kohaselt kindlaks tehtud eriliste kaitsevajadustega kuriteoohvritele on kriminaaluurimise ajal kättesaadavad järgmised erimeetmed:

a) kuriteoohvri küsitlemine toimub selleks kavandatud või kohandatud ruumides;

b) kuriteoohvrit küsitlevad või võtavad küsitlemisest osa selleks koolitatud spetsialistid;

c) kuriteohvrit küsitlevad iga kord samad isikud, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus kvaliteetse õigusemõistmise põhimõtetega;

d) kui kuriteohver seda soovib, kui see ei takista menetluse käiku ja kui küsitlejaks ei ole prokurör või kohtunik, viib kõik seksuaalvägivalla, soolise vägivalla või lähisuhetes toime pandud vägivalla ohvrite küsitlemised kriminaalmenetluse käigus läbi samast soost isik.

3. Artikli 22 lõike 1 kohaselt kindlaks tehtud eriliste kaitsevajadustega kuriteohvritele tehakse kohtumenetluse ajal kättesaadavaks järgmised meetmed:

a) meetmed, mis võimaldavad vältida silmsidet kuriteohvri ja kurjategija vahel, sealhulgas tõendite kogumisel, kasutades selleks asjakohaseid vahendeid, sealhulgas kommunikatsioonitehnoloogiat;

b) meetmed, mille abil saab kuriteohvri selgitusi kohtusaalis kuulata, ilma et kuriteohver oleks kohtusaalis kohal, kasutades selleks eelkõige asjakohast kommunikatsioonitehnoloogiat;

c) meetmed sellise tarbetu ülekuulamise vältimiseks, mis puudutab kuriteohvri eraelu ja mitte toimepandud kuritegu, ning

d) meetmed, mis võimaldavad kohtuistungil toimumist kinniseks kuulutada.

Artikkel 24

Lapsohvri õigus saada kriminaalmenetluse ajal kaitset

1. Lisaks artiklis 23 sätestatud meetmetele tagavad liikmesriigid lapsohvrite puhul järgmiste meetmete kohaldamise:

a) kriminaalmenetluse jooksul salvestatakse audiovisuaalselt kõik lapsohvri küsitlused ja selliseid küsitluste salvestisi võib kasutada tõendina kriminaalmenetluses;

b) pädevad asutused määravad lapsohvritele vastavalt kuriteohvrite rollile asjaomases kriminaalõigussüsteemis kriminaaluurimises ja -menetluses eriesindaja, kui liikmesriigi õigusaktide kohaselt vanemliku vastutuse kandjad ei saa lapsohvrit esindada enda ja lapsohvri huvide konflikti tõttu või kui lapsohver on saatjata või perekonnast lahutatud;

c) kui lapsohvril on õigus kasutada advokaati, siis menetlustes, kus on või võib olla huvide konflikt tema ja vanemliku

vastutuse kandjate vahel, on lapsohvril õigus kasutada enda nimel õigusabi ja enda esindajat.

Menetluseeskirjad, mis reguleerivad esimese lõigu punktis a osutatud audiovisuaalset salvestamist ja sellise salvestise kasutamist, määratakse kindlaks siseriikliku õigusega.

2. Kui ohvri vanus ei ole kindlalt teada ja on põhjust arvata, et ohver on laps, siis eeldatakse käesoleva direktiivi kohaldamisel, et ohver on laps.

5. PEATÜKK

MUUD SÄTTED

Artikkel 25

Õigusala töötajate koolitamine

1. Liikmesriigid tagavad, et ametnikud, kes tõenäoliselt puutuvad kokku kuriteohvritega, näiteks politseinikud ning kohtute töötajad, läbivad üld- ja erikoolituse, mille tase vastab nende kokkupuudetele kuriteohvritega, et suurendada nende teadlikkust kuriteohvrite vajadustest ning vajadusest suhtuda kuriteohvritesse erapooletult, austavalt ja professionaalselt.

2. Ilma et see piiraks kohtuasutuste sõltumatust ning kohtusüsteemidevahelisi erinevusi liidu piires, kehtestavad liikmesriigid nõude, et kriminaalmenetlustes osalevate kohtunike ja prokuröride koolituse eest vastutavad isikud teevad neile kättesaadavaks nii üldise kui ka erikoolituse, et suurendada kohtunike ja prokuröride teadlikkust kuriteohvrite vajadustest.

3. Austades vajalikul määral õiguselukutse sõltumatust, soovivad liikmesriigid, et juristide koolitamise eest vastutavad isikud teeksid kättesaadavaks nii üld- kui ka erikoolituse, et suurendada juristide teadlikkust kuriteohvrite vajadustest.

4. Riiklike teenistuste või ohvriabi osutavate organisatsioonide rahastamise kaudu stimuleerivad liikmesriigid algatusi, mis võimaldavad ohvriabi ja lepitava õigusemõistmise teenuste osutajatel saada piisavat koolitust tasemel, mis on kooskõlas nende ja ohvrite vaheliste kokkupuudetega, ning järgida ametialaseid nõudeid, tagamaks, et neid teenuseid osutatakse erapooletult, austavalt ja professionaalselt.

5. Vastavalt õigusala töötaja töökohustustele ning sõltuvalt selle töötaja ja kuriteohvrite kokkupuute laadist ja ulatusest, on koolitamise eesmärk võimaldada töötajal tunnustada ja kohelda kuriteohvreid austavalt, professionaalselt ja mittediskrimineerivalt.

*Artikkel 26***Koostöö ja teenuste koordineerimine**

1. Liikmesriigid võtavad asjakohaseid meetmeid liikmesriikidevahelise koostöö soodustamiseks, et parandada kuriteoohvrite juurdepääsu oma õigustele, mis on sätestatud käesolevas direktiivis ja liikmesriigi õiguses. Sellise koostöö eesmärk on vähemalt

- a) parimate tavade vahetamine;
- b) konsultatsioonid üksikjuhtumite asjus ning
- c) abi Euroopa võrgustikele, kes teevad tööd otseselt ohvrite õigustega seotud küsimuste lahendamisel.

2. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid (sealhulgas interneti kaudu), mille eesmärk on suurendada teadlikkust käesolevas direktiivis sätestatud õiguste kohta, vähendada uue ja korduva ohvriks langemise ning hirmutamise ohtu ning vähendada miinimumini kuritegude negatiivset mõju ning teise ja korduva ohvriks langemise, hirmutamise ja kättemaksu ohtu, suunates meetmed eelkõige riskirühmadele, nagu lapsed, soolise vägivalla ohvrid ja lähisuhetes toime pandud vägivalla ohvrid. Sellised meetmed võivad hõlmata teavitus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniaid ning teadus- ja haridusprogramme, tehes vajaduse korral koostööd asjakohaste kodanikuühiskonna organisatsioonide ja muude sidusrühmadega.

6. PEATÜKK

LÕPPSÄTTED*Artikkel 27***Ülevõtmine**

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 16. novembriks 2015.

2. Kui liikmesriigid need sätted vastu võtavad, lisavad nad nendesse või nende ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

*Artikkel 28***Andmete ja statistika esitamine**

Liikmesriigid edastavad komisjonile hiljemalt 16. novembriks 2017 ja seejärel iga kolme aasta järel kättesaadavad andmed,

mis näitavad, kuidas ja millises ulatuses on ohvrid kasutanud oma käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.

*Artikkel 29***Aruandlus**

Komisjon esitab hiljemalt 16. novembriks 2017 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, hinnates, mil määral on liikmesriigid võtnud vajalikke meetmeid, et järgida käesolevat direktiivi, sealhulgas kirjeldades artiklite 8, 9 ja 23 kohaselt võetud meetmeid, millega kaasnevad vajaduse korral seadusandlikud ettepanekud.

*Artikkel 30***Raamotsuse 2001/220/JSK asendamine**

Raamotsus 2001/220/JSK asendatakse käesoleva direktiivi vastuvõtmises osalevate liikmesriikide jaoks, ilma et see piiraks liikmesriikide kohustusi, mis on seotud raamotsuse ülevõtmise tähtpäevadega.

Käesoleva direktiivi vastuvõtmises osalevate liikmesriikide osas käsitatakse viiteid kõnealusele raamotsusele viidetena käesolevale direktiivile.

*Artikkel 31***Jõustumine**

Käesolev direktiiv jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

*Artikkel 32***Adressaadid**

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Strasbourg, 25. oktoober 2012

Euroopa Parlamendi nimel

president

M. SCHULZ

Nõukogu nimel

eesistuja

A. D. MAVROYIANNIS